

May-Britt
Monsrud

Kirsten
Meyer Bjerkan

Anne Cathrine
Thurmann-Moe

Minoritetsspråklige barn og unges grammatiske utvikling

Det vekker bekymring at en gruppe minoritets elever ikke har samme læringsutbytte og leseferdighet som norsk enspråklige elever (bla PISA 2007, PIRLS 2003). Selv om mange av elevene har gode kognitive og språklige ressurser, kan svake norskspråklige ferdigheter ved skolestart føre til mangelfull faglig utvikling. Som en konsekvens av svakt læringsutbytte gis tilbud om spesialundervisning, i stedet for bedre tilpasset opplæring gjennom tilbud som tospråklig fagopplæring eller norsk som andrespråk. Dette fører til en overrepresentasjon av minoritets elever i spesialundervisning (bl.a. Baca & Cervantes 2003, Fredrickson & Cline 2002).

Forfatterne er ansatt ved Bredtvet kompetansesenter og arbeider med oppgaver knyttet til språkvansker og lese- og skrivevansker hos barn og unge. May-Britt Monsrud har for tiden permisjon og arbeider ved Høyskolen i Akershus i permisjonstiden.

MINORITETSSPRÅKLIGE BARN MED MULIGE SPESIFIKKE SPRÅKVANSKER

Det kan være en utfordring å skille mellom minoritetslever med svake ferdigheter i norsk og minoritetslever med spesifikke vansker med språk. En faktor som kompliserer kartleggingen er at det i liten grad er utviklet kartleggingsverktøy som er tilpasset denne elevgruppen. I et prosjekt initiert av Utdanningsdirektoratet er det ved Bredtvet kompetansesenter oversatt, tilpasset og prøvd ut flere morsmålsbaserte kartleggingsverktøy for om mulig å finne fram til prøver som kan benyttes i utredningen av minoritetsbarn med mistanke om spesialpedagogiske behov. En av prøvene er TROG-2 (Test for Reception of Grammar) som kom i norsk versjon i 2009 (Lyster & Horn). Testen er en reseptiv språktest som kartlegger grammatisk forståelse. Gjennom prosjektet ble prøven tilpasset til og prøvd ut på elevgrupper med språkene albansk, punjabi/urdu, somali, tamil, tyrkisk og vietnamesisk som morsmål.

Man regner med at 10-15% av alle barn er forsinket språklig i førskolealder, og av disse har 3-5% spesifikke språkvansker, SLI. Dette er språkvansker som opptrer uventet ut fra barnets øvrige fungering. Spesifikke språkvansker har blitt forklart som vansker med språk som ikke kan forklares ut fra evnenivå, hørsel, syn eller sosio - emosjonelle vansker. Årsaken til spesifikke språkvansker er ikke kjent, men flere forskere antar at språkvansker skyldes begrensinger i kapasiteten til informasjonsbearbeidelse (Leonard 1998). Andre antar at det skyldes spesifikke begrensinger knytte til fonologisk minne (Gathercole & Baddeley 1990, Ottem & Frost 2007, Ottem & Frost 2010). Språkvansker arter seg hovedsakelig som problemer med å forstå og produsere språk. Kriteriet for å sette diagnosen spesifikke språkvansker er at barnet skårer -1,25 standardavvik under gjennomsnittet på språktester, og har tilnærmet normal ikke-språklig intelligens (for diskusjon og nyere forskning: Ottem & Lian 2008, Lian & Ottem 2008). Barn med spesifikke språkvansker har ofte problemer med syntaks og bøyingsformer og har et lite ut-

viklet ordforråd sammenlignet med jevnaldrende barn uten språkvansker. Noen av barna har også uttalevansker.

GRAMMATIKK HOS MINORITETSSPRÅKLIGE OG BARN MED SPRÅKVANSKER

Det er omstridt hvor stor innvirkning morsmålet har på tilegnelsen av et andrespråk, men de fleste er enige om at det har en viss innvirkning. Både barn med språkvansker og personer som er i ferd med å tilegne seg et andrespråk, vil gjøre grammatiske feil. For begge gruppene er det slik at strukturene som er vanligst i språket, er lettest å tilegne seg. For norsk vil det blant annet være helsetninger med strukturen subjekt – verbal – objekt. Strukturer som kan være vanskeligere å tilegne seg, er leddsetninger av ulike typer, negasjoner og plassering av verbet når annet ledd enn subjektet kommer først i setningen. Andre konstruksjonstyper som har vist seg å være vanskelige å forstå på norsk for mange minoritetsspråklige barn, er *Ikke bare x men også y* og *verken-eller* konstruksjon. Det kan være vanskelig å avgjøre om et tospråklig barn som har en dårlig språklig fungering på andrespråket, har en underliggende språkvanske eller ikke. Noen studier har vist at enspråklige barn med spesifikke språkvansker og andrespråksinnlærere uten språkvansker kan vise de samme språklige utfall. Paradis og Crago (2000) sammenlignet enspråklige franske barn med språkvansker, engelskspråklige andrespråksinnlærere av fransk samt minoritetsspråklige innlærere. De fant at alle gruppene hadde vansker i forhold til finitthet, altså riktig bruk av bøyde verb, tempus (verbtider) og subjekt-verbalkongruens (samsvarsbøyning mellom subjektet og verbalet).

Lignende funn gjorde Håkansson (2001). Hun undersøkte morfologi og setningsstruktur hos enspråklig typisk utviklede barn, tospråklig typisk utviklede barn og enspråklige barn med spesifikke språkvansker. Tospråklige barn og barn med språkvansker gjorde for en stor del samme type feil. De utelot endelser og hadde vansker med at ver-

bet skulle på 2. plass. Disse feilene fant hun ikke hos de typisk utviklede enspråklige barna. En svensk studie blant tospråklige arabisk-svenske barn viste at 1,6-2 års eksponering for svensk var nok for de arabiske barna uten språkvansker til å tilegne seg komplekse grammatiske strukturer på svensk. Barn med språkvansker trengte mer tid. Studien omfatter arabisk-svenske barn som var 4-6 år da de begynte å lære svensk. Det må undersøkes nærmere om det samme gjelder for barn med andre morsmål og for barn som har en annen alder når de møter et nytt språk (Salameh 2003). Det er lite forskning å støtte seg til når det gjelder minoritetsbarn og spesifikke språkvansker. Men på bakgrunn av Salamehs studie kan det være hensiktsmessig å kartlegge barn etter to års eksponering for andrespråket dersom man mistenker språkvansker.

Som en del av språkutredning er det vanlig å kartlegge grammatiske ferdigheter. Uttale, enkel grammatikk, samtaleferdigheter og grunnleggende ordforråd etableres relativt tidlig i språkutviklingen. Hvis et barn har problemer på disse områdene på morsmålet, kan det være indikasjoner på spesifikke vansker med språk, og språket bør vurderes nærmere. Det vil forventes at et barn med relativt god morsmålskompetanse også vil ha god grammatisk kompetanse og grammatisk forståelse på morsmål. På bakgrunn av studien til Salameh kan en også forvente at grunnleggende grammatikk på andrespråket i hovedsak er tilegnet etter to års eksponering. En vil også forvente at minoritetsbarn med spesifikke språkvansker vil ha vansker med både førstespråkets og andrespråkets grammatikk selv etter omfattende eksponering for begge språkene.

PRESENTASJON AV TEST FOR
RECEPTION OF GRAMMAR – VERSION 2;
TROG- 2 (BISHOP 2003)

Den norske versjonen av TROG -2 ble utgitt av Pearson Assessment i 2009. TROG-2 er en reseptiv språktest som måler grammatisk

forståelse. Den består av 80 setninger. Til hver setning får barnet se fire bilder, og skal velge det som passer. Hver grammatisk konstruksjon kommer i blokker på fire lignende setninger. Blokkene har bare delvis økende vanskegrad på norsk, og det samme er tilfellet for oversettelsene til de ulike minoritespråkene. Testen kan brukes av logopeder, spesialpedagoger, pedagoger og psykologer, og er først og fremst utviklet for å avdekke spesifikke språkvansker og språklig fungering hos personer med hørselstap, fysiske handikapp som går ut over taleevnen og generelle lærevansker. Den kan også brukes for voksne med afasi.

De første blokkene i TROG-2 har leksikalske distraktorer mens de siste blokkene har grammatiske distraktorer. En leksikalsk distraktor er et stimulusbilde som kun skiller seg fra det riktige svaralternativet ved at ett eller to av innholdsordene er annerledes. Grammatiske distraktorer er et stimulusbilde som kun skiller seg fra det riktige svaralternativet gjennom en annen bøyning av et ord eller en annen ordrekkefølge (håndbok for TROG-2 s. 11) En kan vurdere tre typer feil, systematiske, sporadiske og tilfeldige:

Systematiske feil viser seg der eleven systematisk feiltolker en setningstype og får alle setningene i blokken feil. I våre data ser vi at det er mange som systematisk gjør feil på blokk O, *verken-eller-setninger*. Disse blir ofte tolket som *både-og*, slik at de f eks for setningen *Esken er verken stor eller gul* vil peke på den store gule esken. Tendenser til det samme har vi også sett for blokk H, *ikke bare x men også y*. Disse blir ofte tolket som *ikke x men y*, slik at eleven f eks for setningen *Blyanten er ikke bare lang, men også rød* vil peke på den korte røde blyanten. Sporadiske feil viser seg når eleven skårer over 'chance', altså når det er klart at eleven ikke gjetter, men likevel gjør enkelte feil. Sporadiske feil indikerer at eleven har en viss forståelse for konstruksjonene som testes, men vedkommende kan ha prosesseringsvansker som gjør at hun eller han ikke

alltid oppfatter setningene. Tilfeldige feil viser seg når eleven skårer på 'chance' nivå, altså når skåringsnivået er forenelig med at vedkommende gjetter. Tilfeldige feil indikerer at vedkommende har liten forståelse for strukturene som testes.

I konstruksjonen av testen er det benyttet et begrenset utvalg av enkle høyfrekvente substantiv, verb, preposisjoner og adjektiv. Årsaken til dette er at man ønsket å minske risikoen for at eleven mislykkes på en oppgave på grunn av manglende ordforråd. TROG -2 kan nyttes til å identifisere grammatiske strukturer eleven har problemer med, og feilmønstrene kan gi innsikt i en elevs forståelsesproblemer.

UTFORDRINGER VED TILPASNING AV TROG- 2 TIL MORSMÅL

Oversettelse av tester som skal vurdere språk stiller store krav til kjennskap til både kilde-språket og målspråket. Tilpasning og oversettelse av TROG- 2 er gjort ved at to uavhengige morsmålstalere av målspråket har arbeidet med oppgavene. Deretter har det vært drøftinger mellom oversetterne og prosjektgruppen for å komme fram til et felles produkt. I drøftingene er også den engelskspråklige og norske utgaven av TROG-2 brukt som kilde. Den endelige utgaven av prøvene er deretter gitt til en annen oversetter som har tilbakeoversatt fra morsmål og til norsk¹⁾. Selv om det ble tilstrebet å gjøre et grundig arbeid i tilpasningen av de ulike grammatiske konstruksjonene og bøyningsformene er det ikke alltid mulig å finne klare motstykker mellom kilde-språk og målspråk. Det er likevel vår erfaring at det var relativt uproblematisk å tilpasse oppgavene i TROG-2 til ulike språk, men det betyr ikke at konstruksjoner og bøyningsformer har samme vanskegrad på alle språk.

Ettersom vanskegraden på konstruksjonene varierte på de ulike språkene ble alle barn testet med alle 80 items på begge språk. Stoppkriterier som er anbefalt i den norske og engelske utgaven av TROG-2 ble derfor ikke benyttet.

UTVALGET

Utvalget består av 979 elever med minoritets-språklig bakgrunn fra østlandsområdet. Elever hvor det var mistanke om spesialpedagogiske behov eller som hadde kort botid i Norge ble ekskludert fra utvalget. Mellom 100 og 200 elever i aldersgruppen 6-12 år fra språkene albansk, somali, tamil, tyrkisk, urdu/punjabi, somali og vietnamesisk har vært med i utprøvingen. Prøven er gjennomført på morsmål og norsk med seks måneders mellomrom. I hovedsak er halvparten av utvalget testet først på morsmål, mens den andre halvparten er testet først på norsk. Datainnsamlingen er delvis utført av forfatterne av artikkelen og delvis ved hjelp av PP -rådgivere, morsmåls lærere og studenter med testkompetanse og relevant språkkompetanse.

RESULTATER

Til tross for at TROG-2 er tilpasset språk med svært ulik oppbygging og struktur og de grammatiske konstruksjonene kan ha ulik vanskegrad på språkene, viser utprøvingen at det er relativt liten spredning i resultater. Dette gjelder både skåre på morsmål og på norsk.

Som vi ser av Figur 1 og 2 viser resultatene for alle språk en jevn progresjon når det gjelder oppnådd råskåre i forhold til alder. Dette gjelder både når testen administreres på norsk og på morsmål. Siden elever med mistanke om spesialpedagogiske behov eller kort botid i Norge ble ekskludert fra utvalget, ble det også forventet gode grammatiske ferdigheter på begge språk i utvalget.

1) Når det gjelder den pakistanske versjonen er det utarbeidet både en punjabi og urdu versjon. Det var signifikante forskjeller i utprøvingen og utvalgene ble slått sammen.

SPRÅKSPESIFIKKE KOMMENTARER

Albansk grammatikk er i enkelte henseender forskjellig fra norsk, men ettersom albansk i likhet med norsk er et IE språk, er det også mye som er likt. Skåren på TROG-2 er gjennomgående høy på begge språk, med unntak av blokk O (verken-eller-konstruksjoner) som er vanskeligere på norsk enn på albansk.

Totalskåren for somaliere er noe høyere på norsk enn på somali, men det er få systematiske forskjeller i skåre mellom de to språkene, bortsett fra at blokk O (verken-eller-konstruksjoner) og blokk T (relativsetninger som står til objektet) er vanskeligere på norsk.

Nå det gjelder tamilske informanter er blokk O (verken-eller-konstruksjon) og blokk T (innskutt relativsetning) spesielt vanskelig på norsk, men ingen av blokkene peker seg ut med spesielt svake resultater på tamilsk. Det er relativt små skåreforskjeller på tamilsk og norsk på TROG-2.

Når det gjelder tyrkiske informanter er verken eller - konstruksjonen i blokk O og entall-flertall i blokk R samt innskutt relativsetning i blokk T spesielt vanskelig på norsk, mens relativkonstruksjoner i blokk S er spesielt komplisert på tyrkisk. På begge språk er passivkonstruksjonen i blokk K komplisert. I de to yngste årsklassene (under 7 år og 8 år) var skåren bedre på tyrkisk enn på norsk, men i de to siste alderstrinnene er de grammatiske ferdighetene på samme nivå på norsk som på tyrkisk, vurdert med testen TROG-2. (Se figur 1 og 2 neste side.)

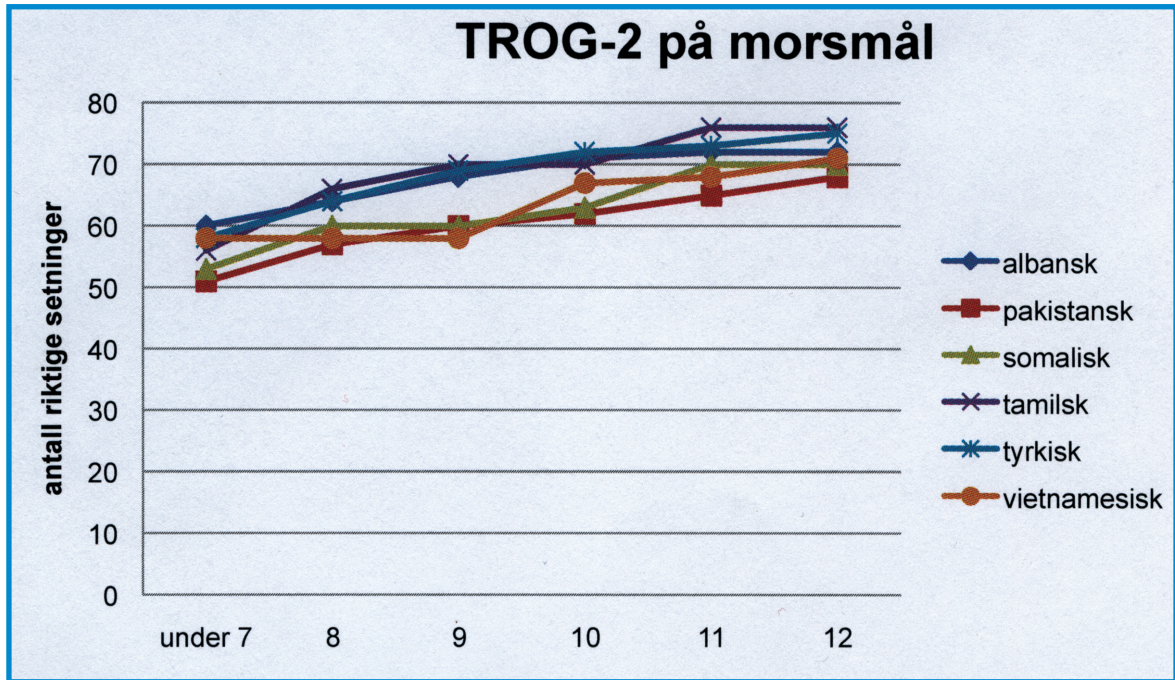
VURDERING AV RESULTATER

Den norske versjonen av TROG-2 er normert med utgangspunkt i 900 barn fra 4 til 14 år, og resultater og skåring er framstilt i blokker. På bakgrunn av usikkerhet mht vanskegrad på ulike grammatiske konstruksjoner ble det i stedet for skåring i blokker utarbeidet skåre på itemnivå for de morsmålsbaserte versjoner av TROG-2. Aldersinndelingen i den norske versjonen varierer mellom halvårs – og årsinndeling avhengig

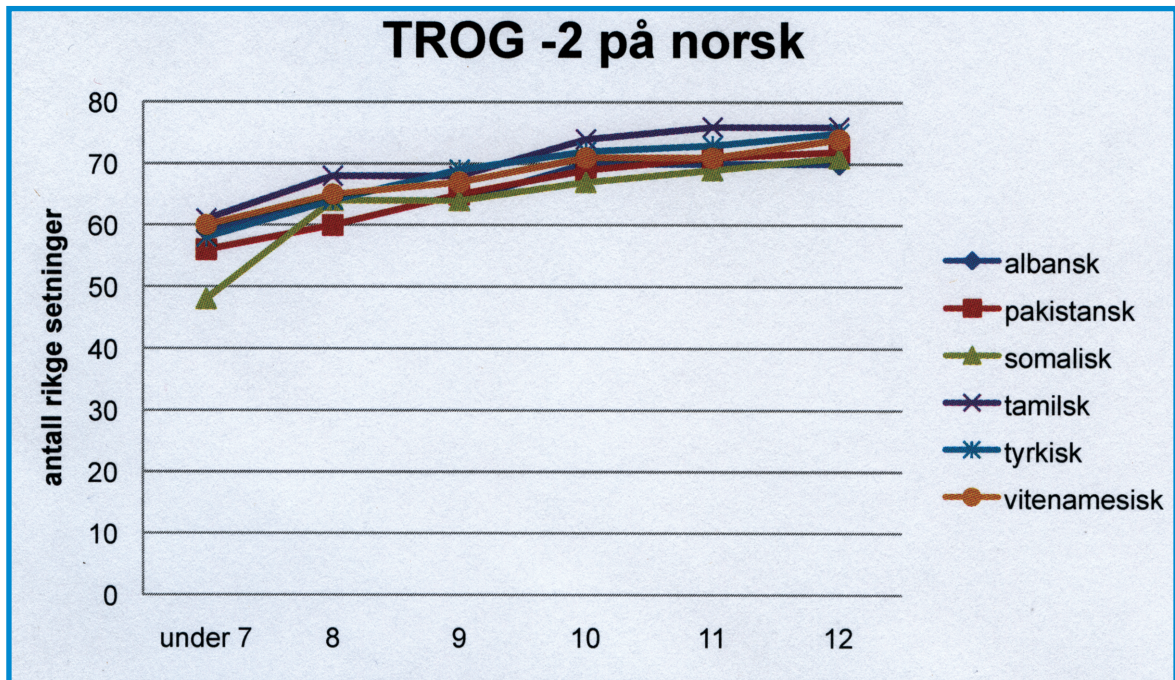
av hvor en antar at den grammatiske utviklingen har størst vekst. Dette har ikke vært mulig i forhold til de morsmålsbaserte versjonene fordi utvalget har vært vesentlig mindre. I tillegg er utvalgenes alder forskjellig. Mens det norske utvalget har vært fra 4 – 14 år, har utvalget av minoritets elever vært 6-12 år. I de morsmålsbaserte versjonene ble det foretatt en aldersinndeling av utvalget ut fra hele år og det ble regnet ut et gjennomsnitt for hver aldersgruppe og språk både på norsk og morsmål. Det er oppgitt et sikkerhetsintervall for utregning av gjennomsnittet for hver aldersgruppe. Dette er ikke det samme som begrepet konfidensintervall hvor også reliabilitetshensyn er tatt med i vurderingen. I utregningen for skåre for TROG-2 i denne utprøvingen betyr sikkerhetsintervallet at det er sannsynlig at det oppgitte gjennomsnittet med 95% sikkerhet er riktig for vårt utvalg. Dersom gjennomsnittet i aldersgruppen er 75 og sikkerhetsintervallet er mellom 65 og 83 vil man dersom eleven skårer mellom 73 og 77 med 95% sikkerhet kunne anta at en aktuell elevs resultater er innenfor gjennomsnitt for alderen sammenliknet med elever med tilsvarende alder og språkbakgrunn. Når man sammenlikner en elevs skåre med gjennomsnittlig skåre i utvalget vil man derfor ha mulighet til å si noe om hvorvidt eleven presterer innenfor normalvariasjonen for alder og språkbakgrunn.

Det er også utarbeidet tabeller som viser prosentvis riktig skåre pr item og språkgruppe både for norsk og morsmål. Ved å sammenlikne en elevs skåre med hvor mange prosent av utvalget innenfor hver språkgruppe som har fått riktig skåre på et aktuelt item er det mulig å gjøre kvalitative vurderinger av elevens resultater sammenliknet med hva som er typisk for elever med samme språkbakgrunn. Ved å undersøke om denne tendensen er typisk for språkgruppen som helhet vil man kunne få bedre grunnlag for vurdering av eleven. I den norske håndboken presenteres også hvordan skåren kan vurderes ut fra ulike feiltyper: systematiske, sporadiske og tilfeldige feil. Det anbefales å ta i bruk disse mulighetene også når det gjelder minoritetsspråklige elever.

Figur 1:
Antall riktige setninger på morsmål

Figur 2:
Antall riktige setninger på norsk

RELIABILITET OG VALIDITET

Vurderingen av reliabiliteten omhandler den indre konsistensen i testen. Det er relativt høy reliabilitet målt med Cronbachs Alpha. Dette gjelder den norske utgaven på alle språk (0.67 - 0.96) og de morsmålsbaserte utgavene (0.66 - 0.98).

Når det gjelder validitet ble hele utvalget kartlagt med delprøvene ordspenn, setningsminne og begreper fra Språk 6-16 og BPVS-II samtidig med TROG-2. Det er signifikante sammenhenger mellom TROG-2 og alle andre prøver på 0.01 nivå målt ved Pearson-R. Dette gjelder både norske og morsmålsbaserte prøver. (Se tabell 1 under.)

TROG-2 OG MINORITETSELEVER MED ANTATT SLI. ELEVEKSEMPLE

Innledningsvis ble det vist til at uttale, enkel grammatikk, samtaleferdigheter og grunnleggende ordforråd etableres relativt tidlig i språkutviklingen. Resultatene fra utprøvingen med TROG-2 kan gi indikasjoner på hva som kan forventes av grammatiske ferdigheter på ulike språk og alderstrinn hos minoritetselever målt ved TROG-2 fordi elever med mistanke om spesialpedagogiske behov eller kort botid er ekskludert fra utvalget. Målset-

tingen med utprøvingen var imidlertid å finne fram til verktøy og prøver som kan benyttes for å fange opp minoritetsbarn med mistanke om spesifikke vansker med språk. Kliniske kjennetegn på spesifikke språkvansker kan være problemer med syntaks og bøyingsformer og et lite utviklet ordforråd sammenlignet med jevnaldrende barn uten språkvansker. Vanskene vil komme til uttrykk både på både på morsmål og norsk.

Som en del av utprøvingen ble TROG-2 benyttet overfor to 12 års gamle elever med forskjellige morsmål med antatt spesifikke språkvansker.

Elev 1 er tamilsk, født i Norge og er eldst av to søstre. Hun begynte i barnehagen da hun var tre år. Foreldrene ønsket en språkkartlegging i førskolealder fordi de mente at barnet hadde en forsinket språkutvikling sammenlignet med to år yngre søster. Barnehagen oppfattet at den språklige usikkerheten hadde sammenheng med at andrespråket norsk var i utvikling og eleven ble henvist til PPT først på mellomtrinnet pga bekymring for begrepsforståelse og leseforståelse.

Evneprovne Leiter – R og utføringsdelen av WISC-III viser en elev som har læreforutsetninger i og over normalområde. Kartlagt på

Tabell 1:

Sammenhenger mellom TROG-2 og Begreper, Setningsminne og Ordspenn fra Språk 6-16 og BPVS-II

		begreper norsk	begreper morsmål	setningsminne	setningsminne norsk	ordspenn norsk morsmål	ordspenn morsmål	BPVS norsk	BPVS morsmål	TROG norsk	TROG morsmål
TROG norsk	Pearson Correlation	,63(**)	,34(**)	,55(**)	,19(**)	,46(**)	,28(**)	,72(**)	,36(**)	1	
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000		
	N	871	621	917	664	864	626	923	669	924	
TROG morsmål	Pearson Correlation	,40(**)	,54(**)	,34(**)	,45(**)	,32(**)	,34(**)	,34(**)	,60(**)	,35(**)	1
	Sig. (2-tailed)	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	,000	
	N	626	643	663	693	625	648	667	701	665	715

Table Caption

** Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

norsk har eleven svake resultater på TROG-2 (råskåre 69) sammenlignet med gjennomsnittet for det tamilske utvalget. Skårene på minneprøvene ordspenn, setningsminne og begreper fra screeningstesten Språk 6 -16 var også svakt. Morsmålskartleggingen med TROG-2 viser tilsvarende resultater som på norsk (råskåre 69) , men det var feil på andre konstruksjoner på morsmål enn på norsk. På minneprøver var resultatene tilsvarende svake på tamilsk som på norsk. Kartleggingen viser at eleven har gode læreforutsetninger og at det er et misforhold mellom læreforutsetninger og språklige fungering. Resultatene på prøvene tyder på minneproblemer og usikre grammatiske ferdigheter på begge språk. Foreldrenes bekymring for språkutviklingen styrket resultatene på verktøyene. Eleven har vært eksponert for morsmål og norsk gjennom barnehagetilbud og fritidstilbud over flere år og den svake språklige fungeringen synes derfor ikke å kunne forklares ut fra manglende eksponering. Morsmålskartlegging bidro til å styrke hypotesen om en spesifikk vanske med språk.

Elev 2 er vietnamesisk, født i Norge og er eldst av tre søsken. Familien snakker vietnamesisk hjemme. Foreldrene forteller at svangerskap og fødsel forløp normalt og at barnet har hatt en normal språkutvikling på morsmål. De mener at ferdigheter i norsk er bedre enn på morsmål.

Eleven begynte i barnehage da hun var 5 år og har fått morsmålsopplæring.samt spesialpedagogisk tilrettelegging på alle klassetrinn pga svakt ordforråd og problemer med leseinnlæring og leseforståelse.

Eleven har resultater i normalområdet på utføringdelen av WISC III og Leiter-R. Resultater fra norskspråklig kartlegging viser at fra Begreper fra Språk 6 – 16 og Ordforståelse på WISC III ligger under normalområdet. Hun får svak skåre på TROG-2 (råskåre 62), og gjør feil også på svært enkle fortellende setninger. På minneprøvene fra Språk 6-16 skårer hun noe under normalområdet. Resultatene på TROG-2 på morsmål er svært svake (råskåre 48), og vesentlig sva-

kere enn på norsk (råskåre 62). Hun har også svake resultater på minneprøver på morsmål.

Eleven har gode ikke språklige læreforutsetninger og det er et misforhold mellom elevens læreforutsetninger og språklige fungering. Eleven synes å ha spesifikke problemer med å forstå og produsere grammatiske strukturer, spesielt gjelder dette morsmålet. Hun har også et minneproblem. Dette gjelder både å huske enkeltelementer som tall og ord (tallminne og ordspenn) og også som setningsminne. Kartleggingen på morsmål bidrar til å bekrefte at problemene med minne og grammatikk (ordspenn, setningsminne og TROG-2) ikke kan forklares ut fra svake norskspråklige ferdigheter, men har sammenheng med språk generelt.

For begge elevene bidro morsmålsbaserte prøver til å støtte opp under antagelser om spesifikke vansker med språk.

OPPSUMMERING

Resultatene på TROG-2 viser at utvalget har en jevn progresjon når det gjelder oppnådd råskåre i forhold til alder i utprøvingen. Dette gjelder både når testen administreres på norsk og på morsmål. I utprøvingen var elever med mistanke om spesialpedagogiske behov eller kort botid i Norge ekskludert fra utvalget og det forventes gode grammatiske ferdigheter på begge språk av informantene i utvalget.

TROG-2 har også blitt prøvd på elever med antatt spesifikke språkvanske. De hadde svaker resultater både på morsmål og norsk enn normalutvalget på grammatiske ferdigheter vurdert med TROG-2.

Kartlegging av minoritets elever med mulige språk og lesevansker forutsetter kompetanse både om kartlegging og utredning generelt og om tospråklighet spesielt. En vurdering av en mulig forsinket eller avvikende språkutvikling krever en omfattende kartlegging. Kartleggingen bør innbefatte anamnese, vurdering av språk i bruk, pedagogisk tilrettelegging og læringsutbytte samt normerte tester, observasjon, intervju og mer uformell

prøving. Med dette som utgangspunkt kan det utvikles hypoteser om årsak til at barnet strever med språk- og/eller lesevansker og dersom hypotesene følges opp av systematisk pedagogisk tilrettelegging, samt evaluering over tid, vil en med større sikkerhet kunne avgjøre hva som er årsak til vanskene.

Morsmålsbaserte kartleggingsverktøy som TROG-2 kan bidra med viktig, men ikke tilstrekkelig, informasjon i en vurdering av om hvorvidt minoritetsbarn har spesialpedagogiske behov.

REFERANSER

- Baca, Leonard, M og Cervantes, Hermes, T (2003): *The bilingual special education interface*. Pearson Education, Colobus, Ohio.
- Baddeley, A.D., Gathercole, S & Papagno, C 1998: The phonological loop as a language learning device. *Psychological Review*, 105, 158-1
- Bishop, D. V. M. (2003). *Test for Reception of Grammar Version 2* (TROG-2). Harcourt Assessment.
- Crutchley, Alison, Conti-Ramsden, Gina and Botting, Nicola. 1997. Bilingual Children with Specific Language Impairment and Standardized Assessments: Preliminary Findings from a Study of Children in Language Units. *International Journal of Bilingualism*, 1 (2), 117-134.
- Fredrickson, N & Cline, T 2002 : Special educational needs, inclusion and diversity: a textbook. Open University Press. Buckingham Philadelphia
- Genesee, Fred, Johanne Paradis og Martha B. Crago. 2004. *Dual Language Development & Disorders. A Handbook on Bilingualism & Second Language Learning*. Baltimore: Paul H. Brookes Publishing.
- Hvistendahl, R. & Roe, A. 2004. The Literacy Achievement of Norwegian Minority Students. *Scandinavian Journal of Educational Research*, 48, 307-324.
- Kunnskapsdepartementet (2007). *Strategiplan: Likeverdig opplæring i praksis! Strategi for bedre læring og større deltakelse av språklige minoriteter i barnehage, skole og utdanning 2007-2009. Revidert utgave*. Leonard, L., B. 1998: *Children with Specific Language Impairment*. Cambridge, Massachusetts Institute of Technology
- Lian, A & Ottem, E (2008) ; Spesifikke språkvansker II. Teori og empiri i kognitiv psykologisk forskning. I Biele, V Irene (red): *Språkvansker. Teoretiske perspektiver og praktiske utfordringer*. Cappelen Akademisk Forlag
- Lyster, Solveig-Alma, H. & Horn, Erna (2009): *Test for Reception og Grammar* (TROG-2). Norsk versjon. Pearson Assessment.
- Ottem, E & Frost, J 2010: *Språk 6-16 Screeningtest. Manual III*. Statped Bredvet kompetansesenter.
- Ottem, E & Lian, A (2008); Spesifikke språkvansker I. I Biele, V Irene (red): *Språkvansker. Teoretiske perspektiver og praktiske utfordringer*. Cappelen Akademisk Forlag.
- Ottem, E. & Frost, J 2007: *Språk 6-16: Screening-test Manual II*. Nye normer til bruk i forskning og utredning. *Skolepsykologi* nr. 4
- Paradis, Johanne, Martha B. Crago og Fred Genesee. 2006. Domain-general vs domain-specific accounts of specific language impairment: Evidence from bilingual children's acquisition of object pronouns. *Language Acquisition*, 13(1), 33-62.
- Paradis, Johanne og Martha B. Crago. 2000. Tense and temporality: Similarities and differences between language-impaired and second-language children. *Journal of Speech, language and Hearing Research*, 43(4), 834-848.
- Roid, G.H & Miller, L. J 1997. *Leiter Intentional Performance Scale-Revised (Leiter-R)* Wood Dale, IL. Stoeltiong Co Assessio Norge AS.
- Salameh, Eva-Kristina. 2003. Language impairment in Swedish bilingual children – epidemiological and linguistic studies. *Studies in Logopedics and Phoniatrics No 4*. Lund: Lund University.
- Sattler, J. M. 2001. *Assessment of children: cognitive applications*. San Diego, Calif.: J. M. Sattler.
- Utdanningsdirektoratet. 2007: Tid for tunge løft - norske elevers kompetanse i naturfag, lesing og matematikk i PISA 2006, Universitetsforlaget.
- Wagner, Å. K. H. (2003). *Hvordan leser minoritetsspråklige elever i Norge? en studie av minoritetsspråklige og majoritetsspråklige 10-åringers leseresultater og bakgrunnsfaktorer i den norske delen av PIRLS 2001 : PIRLS*. Stavanger: Nasjonalt senter for leseopplæring og leseforskning.
- Wechsler, D 2003. *Wechsler Intelligence Scale for Children – third edition (WISC III)* Norsk versjon. Hartcourt Assessment.

Tabell 2:

Gjennomsnittlig råskåre og sikkerhetsintervall for språk og aldersgrupper for. TROG-2

ALBANSK

Alder	Gjennomsnittsskåre og sikkerhetsintervall for gjennomsnitt, albansk	Gjennomsnittsskåre og sikkerhetsintervall for gjennomsnitt, norsk
Opp til 7 år	63 (56-70)	59 (54-63)
8 år	65 (58-72)	64 (60-67)
9 år	69 (64-74)	64 (61-68)
10 år	71 (66-76)	70 (69-75)
11 år	72 (69-76)	71 (69-75)
12 år og eldre	73 (69-77)	72 (69-75)

TAMIL

Alder	Gjennomsnittsskåre og sikkerhetsintervall, tamil	Gjennomsnittsskåre og sikkerhetsintervall, norsk
Opp til 7 år		62 (59-66)
8 år	68 (63-73)	69 (67-71)
9 år	71 (67-75)	68 (66-70)
10 år	70 (65-76)	74 (72-75)
11 år	76 (74-78)	76 (74-77)
12 år og eldre	75 (73-77)	73 (70-77)

PUNJABI/URDU

Alder	Gjennomsnittsskåre og sikkerhetsintervall, punjabi/urdu	Gjennomsnittsskåre og sikkerhetsintervall, norsk
Opp til 7 år	46 (41-56)	56 (52-59)
8 år	57 (52-62)	60 (56-64)
9 år	60 (56-65)	65 (61-68)
10 år	62 (57-67)	69 (67-72)
11 år	65 (59-71)	71 (69-73)
12 år og eldre	68 (65-72)	72 (69-74)

TYRKISK

Alder	Gjennomsnittsskåre og sikkerhetsintervall for gjennomsnitt, tyrkisk	Gjennomsnittsskåre og sikkerhetsintervall for gjennomsnitt, norsk
Opp til 7 år	60 (55-65)	57 (53-60)
8 år	65 (62-68)	57 (52-62)
9 år	69 (65-73)	68 (65-71)
10 år	72 (69-75)	66 (63-70)
11 år	73 (69-76)	73 (70-76)
12 år og eldre	75 (73-76)	73 (72-76)

SOMALI

Alder	Gjennomsnittsskåre og sikkerhetsintervall for gjennomsnitt, somali	Gjennomsnittsskåre og sikkerhetsintervall for gjennomsnitt, norsk
Opp til 7 år	53 (47-61)	52 (41-62)
8 år	59 (50-69)	67 (58-75)
9 år	59 (50-69)	68 (63-73)
10 år	63 (55-70)	68 (64-70)
11 år	70 (68-75)	70 (65-74)
12 år og eldre	70 (56 -78)	73 (68-78)

VIETNAMEESISK

Alder	Gjennomsnittsskåre og sikkerhetsintervall for gjennomsnitt, vietnamesisk	Gjennomsnittsskåre og sikkerhetsintervall for gjennomsnitt, norsk
Opp til 7 år	58 (52-64)	60 (57-63)
8 år	58 (53-63)	65 (62-68)
9 år	58 (53-64)	67 (64-70)
10 år	67 (64-69)	71 (70-73)
11 år	68 (63-72)	71 (68-74)
12 år og eldre	71 (68-75)	74 (69-78)

Tabell 3:

Prosentvis riktig skåre for hvert enkelt item fordelt på alle morsmål og norsk, TROG-2

Setn. Setning nr.	Albansk		Pakistansk		Somali	
	mors-mål	norsk	mors-mål	norsk	mors-mål	norsk
A1 Sauen løper	93%	97%	99%	97%	100%	98%
A2 Skjerfet er gult	93%	100%	92%	99%	99%	100%
A3 Damen peker	97%	100%	95%	97%	97%	96%
A4 Kammen er rød	95%	98%	96%	99%	99%	97%
B1 Mannen sitter ikke	95%	100%	93%	97%	98%	99%
B2 Stjernen er ikke rød	97%	98%	94%	97%	98%	99%
B3 Kua løper ikke	97%	95%	96%	95%	98%	97%
B4 Gaffelen er ikke stor	92%	97%	97%	98%	99%	98%
C1 Koppen er inni esken	93%	98%	94%	96%	98%	96%
C2 Anda ligger på ballen	92%	98%	97%	93%	93%	98%
C3 Blyanten ligger på skjerfet	83%	93%	94%	93%	98%	96%
C4 Stjernen er inni ballen	92%	95%	92%	92%	94%	95%
D1 Jenta dytter esken	95%	100%	97%	100%	98%	100%
D2 Hunden står på bordet	82%	82%	83%	75%	88%	84%
D3 Katten tar på skoen	92%	95%	99%	94%	99%	96%
D4 Elefanten løper etter jenta	92%	95%	92%	90%	97%	93%
E1 Katten ser på gutten	95%	97%	95%	93%	92%	94%
E2 Mannen løper etter hunden	92%	98%	97%	99%	97%	99%
E3 Elefanten dytter jenta	92%	100%	89%	97%	82%	98%
E4 Damen dytter kua	98%	93%	93%	97%	98%	100%
F1 Hesten ser koppen og boka	97%	95%	89%	87%	86%	94%
F2 Her er en lang blyant og en rød ball	97%	98%	94%	96%	98%	99%
F3 Gutten ser på stolen og kniven	87%	93%	82%	97%	94%	95%
F4 Her er en gul stjerne og en stor blomst	90%	98%	91%	97%	98%	95%
G1 Mannen som spiser, ser på katten	93%	92%	88%	88%	90%	90%
G2 Boka som er rød, ligger på blyanten	83%	93%	70%	91%	82%	87%
G3 Jenta som hopper, peker på mannen	85%	85%	82%	77%	86%	78%
G4 Skoen som er rød, er inni esken	92%	97%	92%	92%	94%	88%
H1 Blyanten er ikke bare lang, men også rød	95%	80%	90%	78%	49%	76%
H2 Ikke bare esken, men også blomsten er gul	88%	92%	91%	87%	82%	92%
H3 Ikke bare damen, men også katten løper	92%	95%	92%	93%	94%	91%
H4 Mannen ikke bare løper, men peker også	87%	92%	89%	94%	74%	84%
I1 Blomsten er over anda	83%	88%	87%	82%	91%	87%
I2 Koppen er under stjernen	78%	63%	68%	59%	77%	61%
I3 Kniven er over skoen	92%	90%	95%	86%	90%	91%
I4 Blyanten er under gaffelen	87%	88%	90%	88%	90%	89%
J1 Anda er større enn ballen	93%	92%	86%	91%	94%	89%
J2 Treet er høyere enn huset	90%	98%	86%	88%	92%	94%
J3 Blyanten er lenger enn kniven	92%	95%	91%	89%	94%	92%

Fortsettes neste side

Fortsettelse fra forrige side

Setn. Setning nr.	Albansk		Pakistansk		Somali		
	mors-mål	norsk	mors-mål	norsk	mors-mål	norsk	
J4	Blomsten er lenger enn kammen	87%	98%	89%	89%	95%	91%
K1	Kua blir jaget av jenta	62%	65%	62%	67%	70%	69%
K2	Gutten blir dyttet av elefanten	77%	95%	72%	91%	84%	88%
K3	Anda blir jaget av damen	63%	72%	61%	65%	66%	66%
K4	Sauen blir dyttet av gutten	65%	80%	53%	77%	70%	77%
L1	Mannen ser på hesten og løper	78%	80%	72%	69%	89%	77%
L2	Boka ligger på skjerfet og er blå	68%	73%	77%	63%	78%	69%
L3	Gutten løper etter hunden og hopper	82%	93%	80%	87%	86%	88%
L4	Esken er inni koppen og er blå	82%	77%	68%	70%	80%	65%
M1	De bærer ham	67%	97%	83%	91%	94%	88%
M2	Han løper etter dem	85%	92%	87%	85%	69%	89%
M3	Hun ser på dem	62%	70%	56%	57%	86%	63%
M4	De dytter ham	70%	87%	71%	67%	86%	77%
N1	Mannen ser at gutten peker på ham	87%	92%	78%	92%	63%	83%
N2	Gutten ser at elefanten tar på ham	85%	97%	92%	92%	70%	90%
N3	Jenta ser at damen peker på henne	82%	90%	74%	78%	51%	82%
N4	Damen ser at jenta tar på henne	78%	85%	73%	81%	67%	70%
O1	Jenta verken peker eller løper	93%	43%	92%	56%	70%	38%
O2	Verken blomsten eller skjerfet er langt	88%	40%	53%	36%	55%	33%
O3	Esken er verken stor eller gul	93%	37%	86%	49%	65%	34%
O4	Verken jenta eller hunden sitter	93%	40%	92%	48%	70%	38%
P1	Koppen, men ikke gaffelen, er rød	75%	87%	74%	80%	90%	77%
P2	Kammen er lang, men ikke blå	80%	97%	93%	95%	94%	90%
P3	Mannen, men ikke hesten, hopper	77%	82%	73%	69%	88%	71%
P4	Jenta løper, men peker ikke	87%	95%	87%	91%	91%	82%
Q1	Elefanten som dytter gutten, er stor	95%	92%	77%	81%	88%	74%
Q2	Esken inni koppen er gul	85%	78%	78%	72%	86%	69%
Q3	Hesten som løper etter jenta, er stor	90%	97%	93%	88%	94%	84%
Q4	Skjerfet på skoen er blått	70%	80%	73%	70%	91%	65%
R1	Kuene står under treet	63%	78%	49%	77%	81%	71%
R2	Gutten plukker blomstene	83%	90%	68%	70%	86%	74%
R3	Jentene står på stolen	83%	83%	67%	69%	77%	66%
R4	Katten løper etter endene	75%	78%	69%	72%	85%	70%
S1	Jenta løper etter hunden som hopper	80%	81%	77%	77%	77%	68%
S2	Mannen dytter kua som står	71%	88%	86%	84%	53%	80%
S3	Koppen er inni esken som er rød	76%	63%	30%	51%	81%	60%
S4	Skjerfet ligger på blyanten som er blå	42%	39%	33%	37%	70%	35%
T1	Sauen jenta ser på, løper	73%	73%	51%	56%	90%	50%
T2	Mannen elefanten ser på, spiser	51%	12%	33%	27%	78%	26%
T3	Anda ballen ligger på, er gul	31%	9%	37%	22%	73%	10%
T4	Skjerfet boka ligger på, er blått	19%	39%	35%	35%	22%	25%

Prosentvis riktig skåre for hvert enkelt item på TROG

Setn. Setning nr.	Tamil		Tyrkisk		Vietnamesisk		
	mors-mål	norsk	mors-mål	norsk	mors-mål	norsk	
A1	Sauen løper	95%	97%	100%	98%	99%	98%
A2	Skjerfet er gult	98%	99%	99%	100%	100%	94%
A3	Damen peker	95%	97%	97%	96%	100%	96%
A4	Kammen er rød	99%	99%	99%	97%	100%	99%
B1	Mannen sitter ikke	100%	98%	98%	99%	100%	96%
B2	Stjernen er ikke rød	97%	96%	98%	99%	100%	93%
B3	Kua løper ikke	99%	80%	98%	97%	100%	98%
B4	Gaffelen er ikke stor	100%	98%	99%	98%	100%	96%
C1	Koppen er inni esken	96%	96%	98%	96%	98%	91%
C2	Anda ligger på ballen	99%	97%	93%	98%	100%	96%
C3	Blyanten ligger på skjerfet	97%	97%	98%	96%	95%	94%
C4	Stjernen er inni ballen	97%	96%	94%	95%	99%	93%
D1	Jenta dytter esken	100%	99%	98%	100%	100%	98%
D2	Hunden står på bordet	88%	86%	88%	84%	93%	91%
D3	Katten tar på skoen	91%	97%	99%	96%	100%	98%
D4	Elefanten løper etter jenta	94%	96%	97%	93%	98%	96%
E1	Katten ser på gutten	97%	96%	92%	94%	98%	88%
E2	Mannen løper etter hunden	99%	97%	97%	99%	99%	98%
E3	Elefanten dytter jenta	97%	97%	82%	98%	98%	90%
E4	Damen dytter kua	100%	99%	98%	100%	100%	98%
F1	Hesten ser koppen og boka	97%	96%	86%	94%	96%	56%
F2	Her er en lang blyant og en rød ball	99%	99%	98%	99%	100%	98%
F3	Gutten ser på stolen og kniven	95%	99%	94%	95%	95%	89%
F4	Her er en gul stjerne og en stor blomst	96%	98%	98%	95%	96%	73%
G1	Mannen som spiser, ser på katten	96%	94%	90%	90%	95%	89%
G2	Boka som er rød, ligger på blyanten	92%	93%	82%	87%	95%	85%
G3	Jenta som hopper, peker på mannen	80%	90%	86%	78%	93%	78%
G4	Skoen som er rød, er inni esken	92%	95%	94%	88%	94%	94%
H1	Blyanten er ikke bare lang, men også rød	96%	80%	49%	76%	75%	71%
H2	Ikke bare esken, men også blomsten er gul	94%	88%	82%	92%	85%	81%
H3	Ikke bare damen, men også katten løper	95%	95%	94%	91%	95%	93%
H4	Mannen ikke bare løper, men peker også	96%	96%	74%	84%	90%	86%
I1	Blomsten er over anda	96%	95%	91%	87%	89%	93%
I2	Koppen er under stjernen	75%	74%	77%	61%	63%	65%
I3	Kniven er over skoen	95%	93%	90%	91%	95%	98%
I4	Blyanten er under gaffelen	90%	90%	90%	89%	88%	96%
J1	Anda er større enn ballen	90%	96%	94%	89%	94%	96%
J2	Treet er høyere enn huset	96%	96%	92%	94%	99%	88%
J3	Blyanten er lenger enn kniven	89%	96%	94%	92%	99%	94%
J4	Blomsten er lenger enn kammen	91%	96%	95%	91%	99%	95%
K1	Kua blir jaget av jenta	72%	89%	70%	69%	81%	68%
K2	Gutten blir dyttet av elefanten	89%	96%	84%	88%	94%	84%
K3	Anda blir jaget av damen	78%	87%	66%	66%	83%	58%

Fortsettes neste side

Fortsettelse fra forrige side

Setn. Setning nr.	Tamil		Tyrkisk		Vietnamesisk		
	mors-mål	norsk	mors-mål	norsk	mors-mål	norsk	
K4	Sauen blir dyttet av gutten	78%	88%	70%	77%	80%	76%
L1	Mannen ser på hesten og løper	66%	86%	89%	77%	84%	76%
L2	Boka ligger på skjerfet og er blå	83%	78%	78%	69%	74%	53%
L3	Gutten løper etter hunden og hopper	90%	89%	86%	88%	89%	76%
L4	Esken er inni koppen og er blå	92%	79%	80%	65%	66%	50%
M1	De bærer ham	99%	98%	94%	88%	99%	69%
M2	Han løper etter dem	85%	89%	69%	89%	93%	64%
M3	Hun ser på dem	71%	66%	86%	63%	76%	59%
M4	De dytter ham	93%	92%	86%	77%	83%	42%
N1	Mannen ser at gutten peker på ham	73%	92%	63%	83%	88%	41%
N2	Gutten ser at elefanten tar på ham	96%	95%	70%	90%	95%	71%
N3	Jenta ser at damen peker på henne	63%	88%	51%	82%	84%	53%
N4	Damen ser at jenta tar på henne	74%	85%	67%	70%	74%	64%
O1	Jenta verken peker eller løper	97%	65%	70%	38%	51%	83%
O2	Verken blomsten eller skjerfet er langt	78%	56%	55%	33%	34%	53%
O3	Esken er verken stor eller gul	91%	66%	65%	34%	44%	94%
O4	Verken jenta eller hunden sitter	98%	68%	70%	38%	44%	76%
P1	Koppen, men ikke gaffelen, er rød	95%	89%	90%	77%	83%	89%
P2	Kammen er lang, men ikke blå	98%	97%	94%	90%	94%	99%
P3	Mannen, men ikke hesten, hopper	94%	78%	88%	71%	64%	95%
P4	Jenta løper, men peker ikke	94%	97%	91%	82%	90%	85%
Q1	Elefanten som dytter gutten, er stor	85%	87%	88%	74%	91%	63%
Q2	Esken inni koppen er gul	94%	83%	86%	69%	85%	61%
Q3	Hesten som løper etter jenta, er stor	95%	88%	94%	84%	95%	73%
Q4	Skjerfet på skoen er blått	86%	83%	91%	65%	81%	73%
R1	Kuene står under treet	88%	75%	81%	71%	66%	41%
R2	Gutten plukker blomstene	79%	91%	86%	74%	79%	58%
R3	Jentene står på stolen	79%	83%	77%	66%	76%	61%
R4	Katten løper etter endene	87%	91%	85%	70%	80%	58%
S1	Jenta løper etter hunden som hopper	85%	91%	77%	68%	80%	56%
S2	Mannen dytter kua som står	88%	88%	53%	80%	88%	71%
S3	Koppen er inni esken som er rød	30%	60%	81%	60%	69%	84%
S4	Skjerfet ligger på blyanten som er blå	81%	64%	70%	35%	48%	55%
T1	Sauen jenta ser på, løper	93%	63%	90%	50%	68%	70%
T2	Mannen elefanten ser på, spiser	84%	32%	78%	26%	26%	25%
T3	Anda ballen ligger på, er gul	68%	12%	73%	10%	8%	25%
T4	Skjerfet boka ligger på, er blått	61%	47%	22%	25%	50%	31%

May-Britt Monsrud

Bredtvet kompetansesenter
Postboks 13, Kalbakken
0901 Oslo
Tlf. 22 90 28 00
E-post: may-britt.monsrud@statped.no

Kirsten Meyer Bjerkan

Bredtvet kompetansesenter
Postboks 13, Kalbakken
0901 Oslo
Tlf. 22 90 28 00
E-post: kirsten.m.bjerkan@statped.no

Anne Cathrine Thurmann-Moe

Bredtvet kompetansesenter
Postboks 13, Kalbakken
0901 Oslo
Tlf. 22 90 28 00
E-post: anne-cathrine.thurman-moe@statped.no